

TEMA 4: DESENVOLUPAMENT I SUBDESENVOLUPAMENT

TASCA 3.- CAUSES DEL SUBDESENVOLUPAMENT

Algunes causes de la mala distribució de la riquesa al món venen de lluny i d'altres són més actuals. Totes elles actuen augmentant l'esvoranc que separa els països rics dels països pobres.

1.- L'IMPERIALISME COLONIAL

A partir del segle XIX, a bona part dels estats d'Europa i als Estats Units es va produir la revolució industrial. Es varen descobrir noves formes d'energia, com el carbó mineral i el vapor d'aigua primer, i el petroli i l'electricitat més tard.

Els estats industrialitzats cada vegada més tenien necessitat de gran quantitat de matèries primes: minerals com el ferro i els fosfats per la indústria química; l'energia del petroli i el gas natural; materials nous com el cautxú, fustes nobles com la caoba, etc.

Àfrica era un continent gairebé inexplorat al segle XIX, molt ric amb recursos minerals, i aleshores els estats europeus varen anar apropiant-se progressivament del territori, formant els imperis colonials. El continent africà va ser repartit en colònies entre França, Gran Bretanya, Itàlia, Alemanya, Bèlgica i Portugal. L'Estat espanyol hi va participar amb una petita part del Nord de Marroc actual, el Sàhara i Guinea Equatorial.

Els indígenes varen ser obligats a realitzar durs treballs a les mines, construcció del ferrocarril i carreteres, etc. o varen ser gairebé exterminats si oferien resistència. Les seves formes de vida tradicional varen ser desfetes. Els seus recursos naturals i hàbitat, terres de cultiu i poblats varen ser espoliats. Les metròpolis varen imposar les seves formes de govern, exèrcit i formes de vida, i consideraven les colònies com a territoris integrants del seu estat.

2.- LA DESCOLONITZACIÓ

Després de la II^a Guerra Mundial començà el procés d'independència de les colònies. Aleshores es crearen els estats africans actuals. Es tracta d'estats artificials, que no tenen cap relació amb

Mapes d'Àfrica durant els imperis colonials i actualment

Gandhi va ser l'artífex de la independència de l'Índia de la dominació britànica el 1947

l'entitat dels pobles i cultures que tradicionalment han habitat aquests territoris. Molts d'aquests pobles encara practiquen el nomadisme, com els tuareg, i es veuen obligats a transitar entre estats diferents, com Mali, Argèlia, Burkina Fasso i Mauritània, amb els problemes que suposa el creuar fronteres.

La descolonització està provocant encara greus enfrontaments i guerres civils entre la població dels nous estats. Aquest fet, i el suport que donen les multinacionals, que alimenten aquests conflictes amb vendes d'armes, són la causa dels grans desastres que viu la població a bona part d'Àfrica i Àsia.

3.- LES MULTINACIONALS

Una multinacional és una empresa o grups d'empreses que tenen la seu principal a un estat i una sèrie de filials o sucursals a altres estats. El seu capital consta de diners, fàbriques i instal.lacions, equipaments tècnics, explotacions agràries, terres, etc.

De les 100 empreses multinacionals més grans del món, 85 tenen la central als Estats Units, Europa i Japó.

Les multinacionals controlen els mercats mundials de primeres matèries i fonts. Les 500 empreses més grans del món controlen el 25% de la producció mundial, el 50% del comerç i donen feina a uns 82,000.000 de treballadors.

La majoria d'empreses multinacionals fabriquen els productes en països del Tercer Món, mentre que als països d'origen només hi conserven les oficines de direcció. D'aquesta manera, disposen de mà d'obra barata i controlen les matèries primeres. A més, sovint duen a terme activitats contaminants i les lleis en temes mediambientals solen ser molt permissives a aquests països.

Les multinacionals acumulen un enorme poder, sovint més gran que els mateixos estats. La facturació total de l'empresa petrolera americana Shell és equivalent a tota la producció de Veneçuela.

En la majoria d'ocasions, les multinacionals actuen sense tenir en compte criteris humanitaris ni ètics. És per això que també s'han de considerar responsables del manteniment de la situació de pobresa existent al tercer món i com a causants de la fam. Alguns exemples:

- L'empresa petrolera Shell es va instal·lar a la costa del Níger provocant la contaminació de les aigües dels rius i provocant la misèria de milers de pescadors. Hi va haver revoltes, però el govern va protegir l'empresa.
- Monsanto, Samsung, Repsol, Telefónica, Endesa, Banco de Santander y Banco Bilbao son altres de les grans empreses relacionades amb l'espoli continuat a països pobres.

4.- ELS CONFLICTES ARMATS I ELS GOVERNS CORRUPTES

Els conflictes armats i les guerres civils són molt freqüents als estats subdesenvolupats. Molts d'aquests estats estan sotmesos a dictadures militars i unes poques famílies controlen el poder. Les multinacionals i els estats desenvolupats es veuen beneficiats per aquests conflictes. Un dels negocis més grans és el comerç mundial d'armes.

Nins fugint de les bombes de napalm. Guerra del Vietnam, 1973

5.- EL COMERÇ DESIGUAL

El domini europeu del món (1871-1914). L'Imperialisme. Conseqüències

El principal recurs econòmic dels països subdesenvolupats és l'exportació dels seus recursos naturals com la fusta, minerals, com combustibles, coure, fosfats i productes agrícoles com el cacau, cafè o cotó.

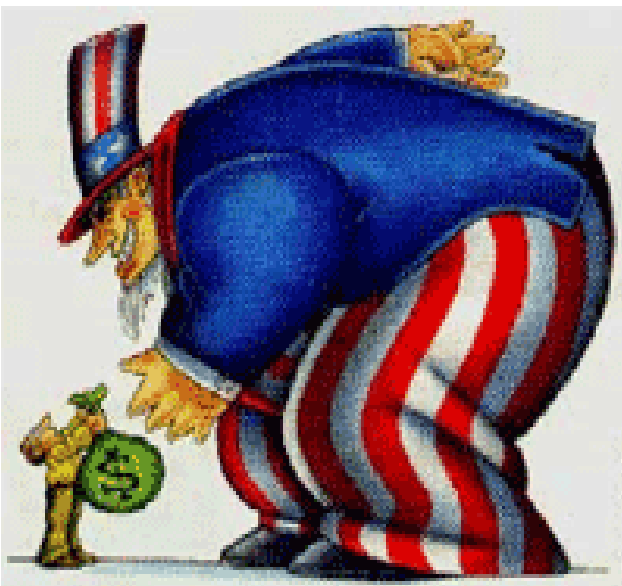
En canvi, han d'importar la majoria de productes industrials dels estats del nord, a un preu molt més elevat que el que poden obtenir de l'exportació.

Però qui controla els preus del mercat mundial són els estats poderosos del món i les multinacionals. Quan el preu de les matèries primes baixa en el mercat mundial es creen situacions difícils pels països subdesenvolupats.

A més, els estats rics del nord fixen mesures proteccionistes pels seus productes agrícoles, mitjançant aranzels elevats, la qual cosa fa que els països del sud no puguin exportar la seva producció agrícola.

Moçambic, per exemple, és una país que es troba en aquesta situació, ja que conrea una quantitat enorme de sucre que no necessita i l'exporta a un preu molt baix. En canvi, els altres aliments que no té, els importa a un preu molt alt.

6.- EL DEUTE EXTERN

La manca de recursos dels països pobres per comprar els béns que necessiten fa que hagin de demanar crèdits als bancs dels estats rics, a través del Banc Mundial (BM) i el Fons Monetari Internacional (FMI). Aquests crèdits s'han de tornar amb interessos. Molts països pobres no poden afrontar aquests compromisos i el seu endeutament va creixent.

El **deute extern** són els diners que els països del Sud van rebre en el passat en concepte de préstec dels estats del Nord a través dels Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial i que encara no han pogut retornar.

El deute extern no ha deixat de créixer des dels anys setanta. Segons les dades del Banc Mundial, el 2008 el deute extern total dels països empobrits era de d'3,4 bilions de dòlars.

7.- EL DEUTE INDIGNE

En vint-i-vuit països pobres, el deute excedeix el 60% del seu Producte Interior Brut (PIB). Cada cinc segons mor un nin de fam o malaltia. El deute extern és una de les causes més directes de la pobresa.

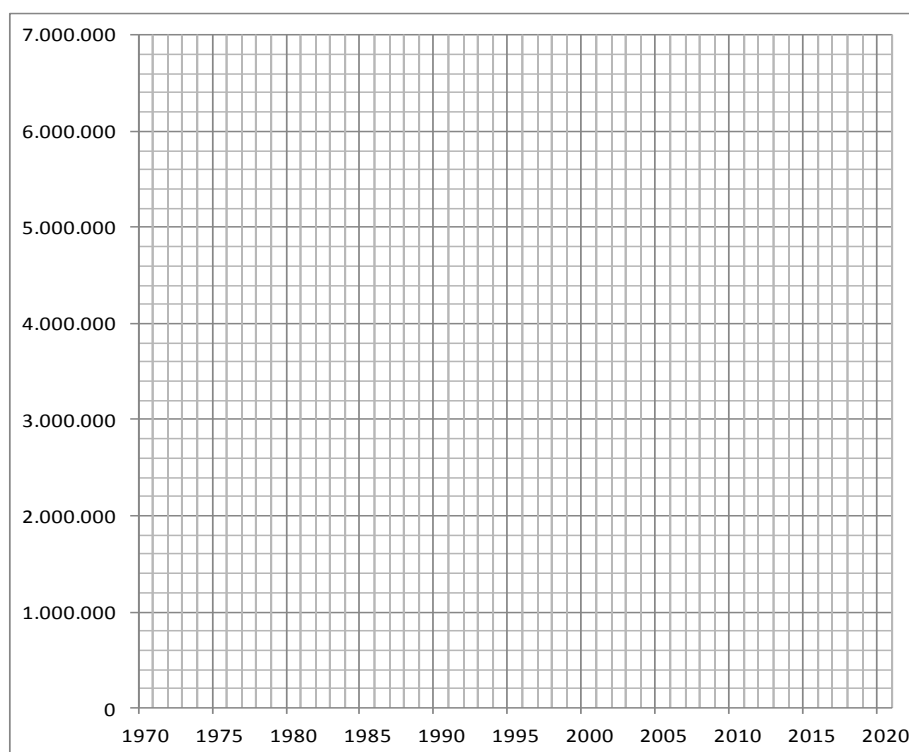
En el Fòrum Universal de les Cultures del 2004, celebrat a Barcelona, es va qualificar el deute extern com a Deute Indigne: aquell impossibilita el desenvolupament de la població del Tercer Món. El principi del Deute Indigne significa que un poble no és responsable del deute en què hagin incorregut els governs corruptes, en contra dels interessos del poble i que per tant no s'ha de tornar.

ACTIVITATS

ACTIVITATS DE COMPRESIÓ

- 1.- Fes un breu esquema de les causes del subdesenvolupament
- 2.- Què és el deute extern? Per què al deute extern se'l coneix coma Deute Indigne?
- 3.- Fes i comenta el gràfic de l'evolució del deute extern

EVOLUCIÓ DEL DEUTE EXTERN

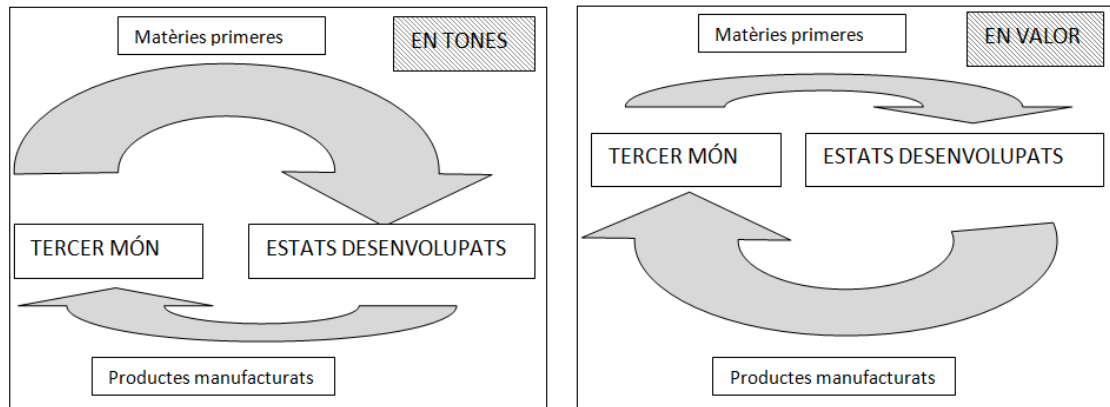
Any	1970	1980	1990	1995	2005	2006	2007	2008
Import del deute (milions \$)	73.000	536.000	1.327.000	1.951.000	2.740.000	2.984.000	3.357.000	3.642.000

-En quin període ha augmentat més el deute?

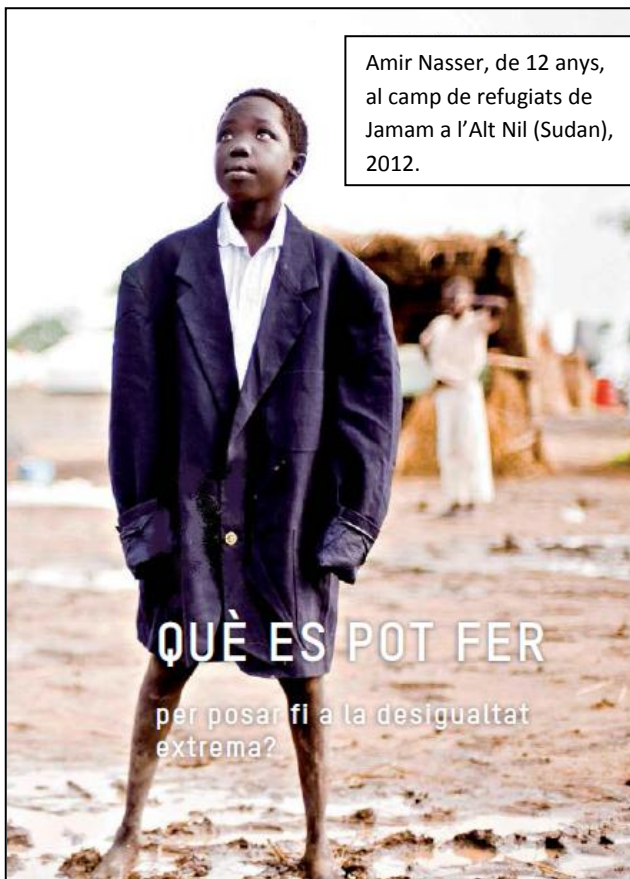
-Quina és la projecció del deute pel 2020 de continuar aquesta tendència?

3.- Explica què és el comerç desigual a partir del gràfic

EL COMERÇ DESIGUAL

TEXTOS

A.- En Nthabiseng va néixer en una família pobra de raça negra a Limpopo, una zona rural de Sud-àfrica. En Pieter va néixer a prop, en un barri residencial ric de Ciutat del Cap. La mare d'en Nthabiseng no va rebre educació formal i el seu pare no té feina, mentre que els pares d'en Pieter van acabar els estudis universitaris a la Universitat de Stellenbosch i tenen ocupacions ben remunerades.

En conseqüència, les oportunitats de futur d'en Nthabiseng i les d'en Pieter són molt diferents. La probabilitat que en Nthabiseng mori durant el seu primer any de vida és gairebé 1,5 vegades més gran que la d'en Pieter, i és probable que en Pieter visqui 15 anys més que en Nthabiseng.

En Pieter tindrà, de mitjana, 12 anys d'escolarització, i més possibilitats d'anar a la universitat, mentre que en Nthabiseng completarà, en el millor dels casos, un any d'educació.

Serveis bàsics com ara sanitaris nets, aigua neta o una atenció sanitària digna estaran fora del seu abast. Si en Nthabiseng té fills, és molt probable que ells també creixin en la pobresa.

Tot i que en Nthabiseng i en Pieter no han triat el seu lloc de naixement, el seu sexe ni la riquesa i educació dels seus pares, els governs sí que tenen l'opció d'intervenir per tal que les oportunitats de futur dels ciutadans no siguin tan diferents. Si no s'adopten mesures explícites en relació amb aquest tema, la injustícia es continuarà repetint a molts països de tot el món.

La Selena i la Sahera caminen per Shanti Busti amb ampolles d'aigua cap a la terra erma que fan servir de lavabo. (Índia 2008)

B.- He lluitat contra la desigualtat durant tota la vida.

En el lloc on vaig créixer, a Uganda, la meva família no tenia gaires coses, però estàvem entre els més acomodats. La meva millor amiga i jo anàvem a escola plegades cada dia. Jo tenia un parell de sabates, ella anava descalça. En aquell moment, no entenia per què, i ara tampoc. Cal combatre la desigualtat sempre, en tot moment.

(WINNIE BYANYIMA. Directora executiva d'Oxfam)

Molts dels països més pobres del món han avançat enormement en la lluita contra la pobresa; ho he vist personalment en el transcurs de les visites que he fet a alguns dels llocs més difícils del món. L'augment de la desigualtat, però, constitueix una amenaça per a aquests avenços. Els diners, el poder i les oportunitats es concentren a les mans d'una minoria, a costa de la majoria.

Un nen que neixi en una família rica, fins i tot als països més pobres, anirà als millors col·legis i rebrà la millor atenció mèdica quan es posi malalt. Mentrestant, les famílies pobres veuran com malalties fàcils de prevenir els arrabassaran els seus fills perquè no tenen diners suficients per pagar un tractament mèdic. La realitat és que, a tot el món, les persones riques gaudeixen de vides més llargues, sanes i felices, i poden utilitzar la seva riquesa per contemplar com els seus fills gaudeixen del mateix tipus de vida.

Això no pot continuar així. La concentració de riquesa a les mans d'uns pocs posa en risc la capacitat per expressar la nostra opinió i per participar en la gestió de la societat en què vivim. Els ciutadans més rics poden utilitzar el seu poder econòmic, i la capacitat d'influència, per manipular les lleis i les decisions polítiques a favor seu, la qual cosa enforteix encara més la seva posició. Tant als països rics com als països pobres, els diners confereixen poder i privilegis a costa dels drets de la majoria de ciutadans.

Molts de vostès es preguntaran si podem fer alguna cosa per canviar aquesta situació. La resposta és un sí ferm. La desigualtat no és inevitable, és el resultat de les decisions polítiques dels governs que afavoreixen els rics.

La ciutadania ha estat ignorada durant massa temps, i això ja ha provocat protestes i indignació ciutadana a tot el món. Indignació perquè determinats governs electes representen els interessos d'una minoria poderosa mentre desatenen la seva responsabilitat de garantir un futur digne a tots els ciutadans.

Serveis públics i gratuïts de salut i educació a l'abast de tota la població, que garanteixin que no s'exclou les persones pobres; salaris dignes que eradiquin la pobresa entre els treballadors; una fiscalitat progressiva, amb la qual els rics paguin els impostos que els corresponen i espais de participació ciutadana, on les persones poguem expressar la nostra opinió i tinguem capacitat per decidir sobre la societat en què vivim són el camí per eradicar la pobresa extrema.

C.- CONDEMNATS A CONTINUAR SENT POBRES DURANT GENERACIONS

“Els meus pares no van rebre educació. La mare no va anar mai a escola. El pare va anar a una escola pública fins al cinquè curs i va entendre la importància de l’educació. Em va animar perquè m’esforcés sempre més i més a classe. Vaig ser la primera persona de la meva família i del meu clan que va anar a l’escola secundària. Després, vaig anar a la universitat i vaig fer una formació per ser professor abans de tenir l’oportunitat de rebre formació especialitzada sobre ONGs i poder cursar estudis de desenvolupament fora del meu país.

Crec que, actualment, el 75% dels estudiants admesos a la facultat d’agricultura procedeix de col·legis privats. La universitat està fora de l’abast del ciutadà mitjà de Malawi. No en puc estar

segur, però em temo que, si jo hagués nascut actualment en les mateixes circumstàncies, hauria estat un agricultor pobre i m’hauria quedat al meu poble.”

John Makina és el director d’Oxfam Mans Unides a Malawi

A més dels efectes que l’augment de la desigualtat econòmica té sobre la reducció de la pobresa i el creixement, cada vegada és més evident que la creixent divisió entre rics i pobres està desencadenant un seguit de conseqüències socials negatives que ens afecten a tots. Seria difícil trobar algú que no estigui d’acord amb la idea que tothom hauria de tenir les mateixes oportunitats de triomfar a la vida, i que un infant que neixi en la pobresa no hauria d’enfrontar-se amb el mateix destí econòmic que els seus pares.

Hi hauria d’haver una igualtat d’oportunitats que permetés ascendir en l’escala socioeconòmica; dit d’una altra manera, hi hauria d’haver la possibilitat de tenir mobilitat social.

Unes polítiques orientades a reduir la desigualtat poden oferir als infants pobres les oportunitats que es van negar als seus pares. En general, es considera que l’educació és el principal motor de la mobilitat social, ja que les persones amb un nivell educatiu més alt normalment aconseguen ocupacions més ben remunerades. Els països que dediquen més diners a oferir una educació pública de qualitat proporcionen als estudiants pobres els mitjans per competir d’una manera més justa al mercat de treball, i alhora redueixen els incentius dels pares més rics per educar els seus fills en escoles privades.

Després de llegir els textos, digués si són vertaders o falsos els següents cinc mites sobre la pobresa al món, raonant la resposta a partir del mateix text.

Mite 1.- Tots tenim les mateixes oportunitats. Els rics ho són perquè són més intel·ligents o perquè treballen més

Mite 2.- La pobresa extrema ha existit sempre i no s’hi pot fer res per canviar la situació

Mite 3.- Els mals governs també són causa de la pobresa extrema

Mite 4.- Els governs han de garantir l’accés a la sanitat i l’educació pública a les famílies pobres

Mite 5.- L’educació és la millor garantia per a la igualtat d’oportunitats